Mgr. Petra Pšeničková, DiS.,
speciální pedagog

Zima

s předškoláky

Přednášející

Mgr. Petra Pšeničková, DiS., speciální pedagog
psenickova.petra@centrum.cz

- lektorka kurzů pro předškoláky a děti s odkladem školní docházky
- poradenství pro předškoláky a jejich rodiče, posuzování školní zralosti
- lektorská a poradenská činnost pro pedagogy, autorka článků
- absolventka magisterského studia speciální pedagogiky na PedfUK v Praze
- 10 let praxe v oblasti speciální pedagogiky, z toho 6 let v poradenství

Co se na webináři dozvíte?

- Co s dětmi v předškolním věku rozvíjet? Jak s materiálem pracovat?
- Stručný popis dění v přírodě - **prosinec**: ***čas odpočinku, první sníh***. Představení aktivit pro toto období na rozvoj všech oblastí (*řeč, předmatematické představy, orientace, zrakové a sluchové vnímání, motorika*).
- Stručný popis dění v přírodě - **leden**: ***stopy zvířat***. Představení aktivit pro toto období na rozvoj všech oblastí.
- Stručný popis dění v přírodě - **únor**: ***hlasy ptáků, čekání na jaro***. Představení aktivit pro toto období na rozvoj všech oblastí.
- Náměty na výrobu pomůcek.

Které oblasti sledujeme při posuzování školní zralosti?

- tělesný (somatický) vývoj a zdravotní stav
- úroveň vyspělosti poznávacích (kognitivních) funkcí
- úroveň práceschopnosti (pracovní předpoklady, návyky)
- úroveň zralosti osobnosti (emocionálně – sociální)

Poznávací (kognitivní) funkce
Co rozvíjet?

- sluchové vnímání
- zrakové vnímání
- hrubou motoriku, jemnou motoriku, grafomotoriku
- řeč a komunikaci
- orientaci v prostoru, vpravo/vlevo, v čase
- předmatematické představy

Anketa č. 1 – Povolání?

1. učitel/ka v mateřské škole
2. učitel/ka na základní škole
3. učitel/ka přípravné třídy
4. vedení školky/školy
5. školní speciální pedagog, školní psycholog
6. rodič
7. nyní na rodičovské dovolené, dříve učitelka
8. jiné – jaké?

Jak s materiálem pracovat?

- Tematický plán je určen především pro **poslední rok** vzdělávání v mateřské škole či při vzdělávání ve třídě přípravné.
- V každém měsíci je zastoupen rozvoj všech výše uvedených oblastí.
- Doporučuji činnosti nevynechávat, jsou vytvořené strukturovaně od těch nejsnazších k nejsložitějším.
- Tématu ZIMA s předškoláky předchází PODZIM s předškoláky a navazuje JARO s předškoláky. Dohromady tak tvoří strukturovaný **tematický plán** pro celý školní rok předškoláků.

PROSINEC – čas odpočinku, první sníh

Řeč – lexikálně sémantická rovina – vyprávění pohádky bez obrázkové osnovy

- Učitel dětem **vypráví/čte krátký příběh**.
- Společně s dětmi zdůrazní hlavní momenty příběhu. Vede děti k samostatnému vyprávění.
- Děti obvykle nedokáží celý příběh odvyprávět, ale je důležité, aby **zachytily hlavní body příběhu**. Učitel pomáhá návodnými otázkami.

Řeč – lexikálně sémantická rovina – tvoření podřazených pojmů

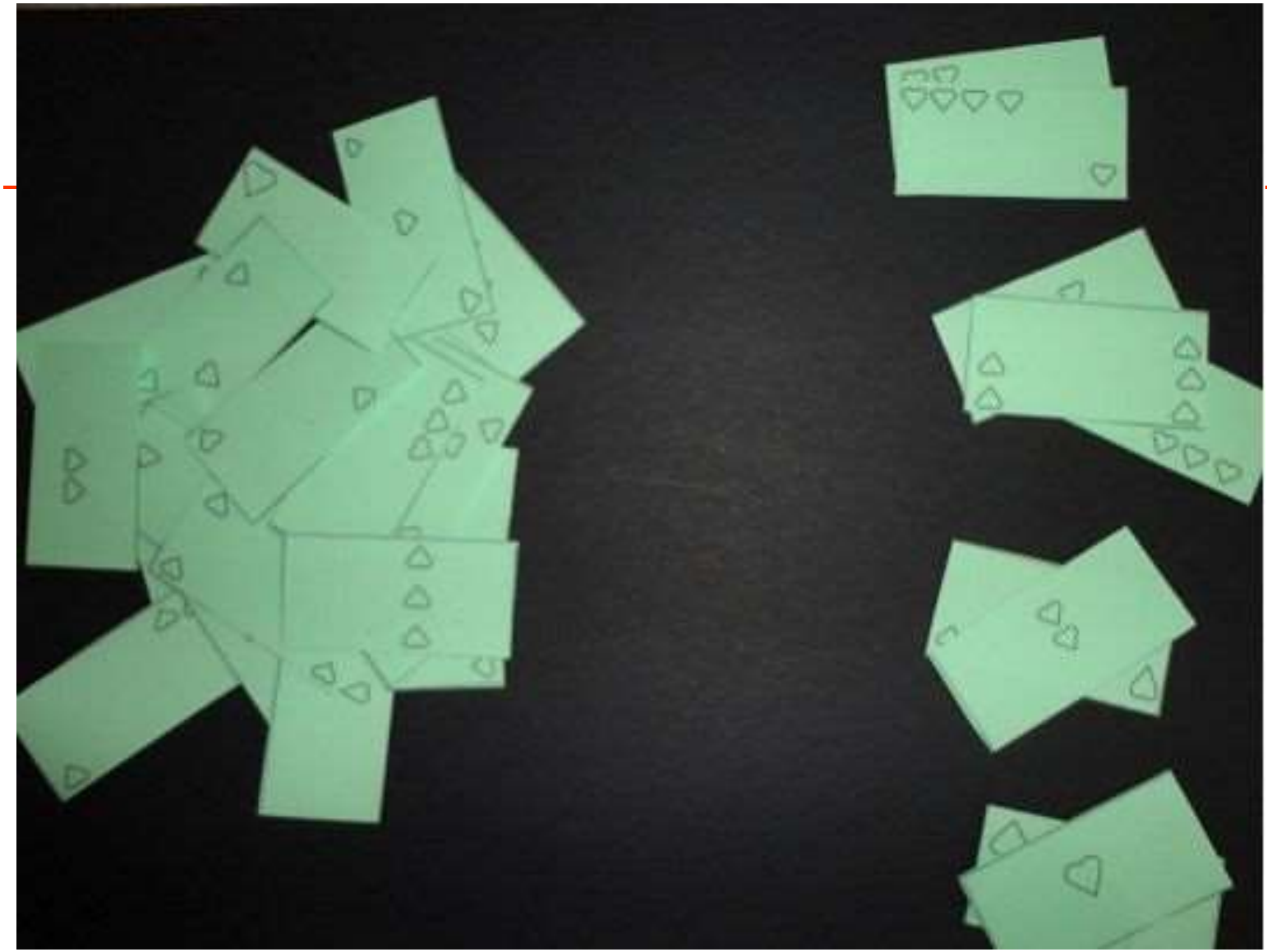
- Učitel připraví **reálné předměty nebo obrázky** zvířat, přírodnin, ovoce, hraček, nábytku, dopravních prostředků, jídla, oblečení, nářadí apod. Rozloží je v místnosti na koberec obrázkem nahoru.
- Pracuje s dětmi v kruhu, **sdělí nějaké nadřazené slovo** (např. hračky) a **děti vyjmenují nějaký příklad** hračky (vláček, panenka).
- Poté jdou hledat vhodné reálné předměty a obrázky k tomuto nadřazenému pojmu (každý donese jednu hračku). Obdobným způsobem použije ostatní témata.

Předmatematické představy – množství – házení sněhovými koulemi

- Každé dítě hází 5 sněhových koulí do kruhu.
- Po odházení se učitel ptá, **kolik koulí je v kruhu, kolik je vedle.**
- Co když nenapadne?: šišky, koule z papíru …

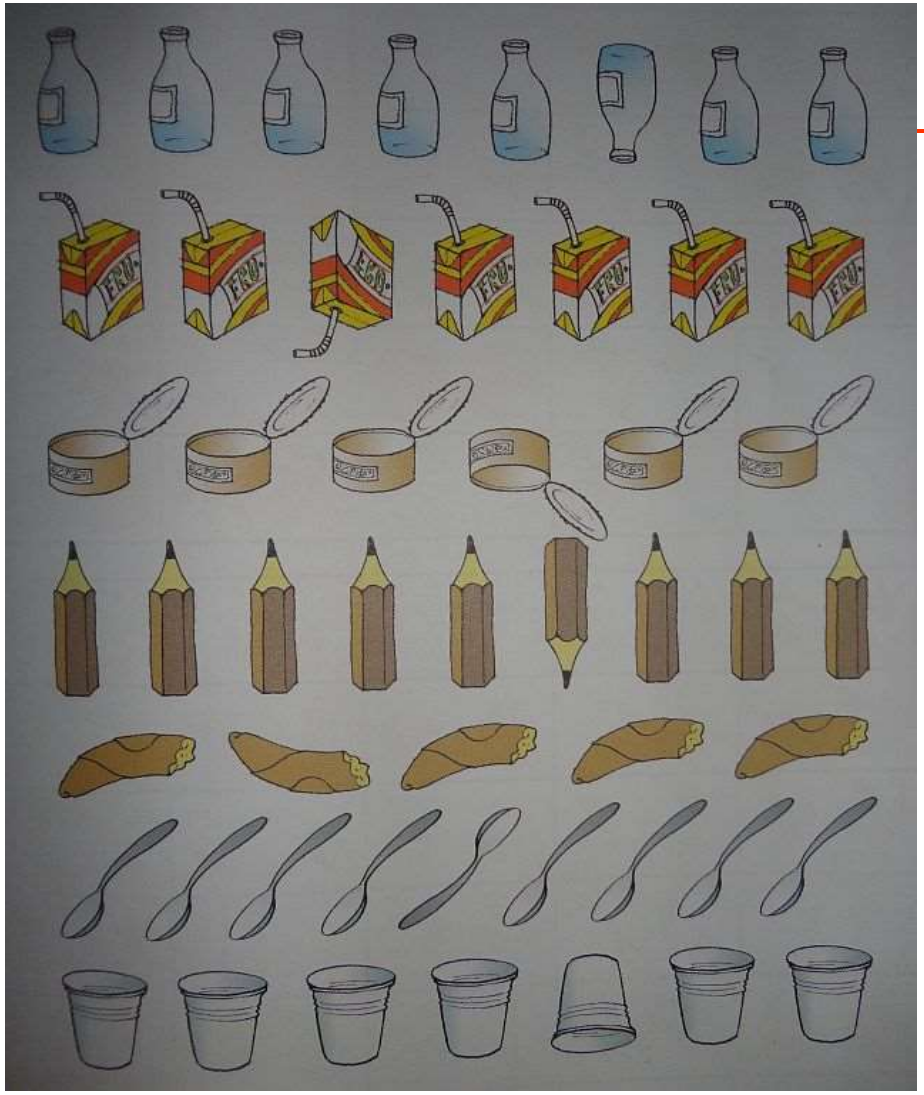
Předmatematické představy – množství – rozmístění prvků jinak než na hrací kostce

- Učitel ukazuje dětem karty s prvky. **Děti mají rychle poznat/postřehnout kolik prvků je na kartě**.
- **Další aktivita**: Děti vyhledávají karty rozmístěné po místnosti s určitým množstvím prvků. Pravidlo – donést pouze jednu kartu.
- **Obměna**: Děti v kruhu třídí karty na hromádky.

Zrakové vnímání – zrakové rozlišování – pracovní list – vyhledávání v řádě jednoho tvaru, který tam nepatří (liší se horno – dolním postavením)

- Každé dítě pracuje se svým pracovním listem, v řadě vyhledává tvar, který tam nepatří. Tentokrát se obrázky liší **horno – dolním postavením.**
- **Kontrolu** provádí učitel – případné chyby vyznačí puntíkem před řádek.

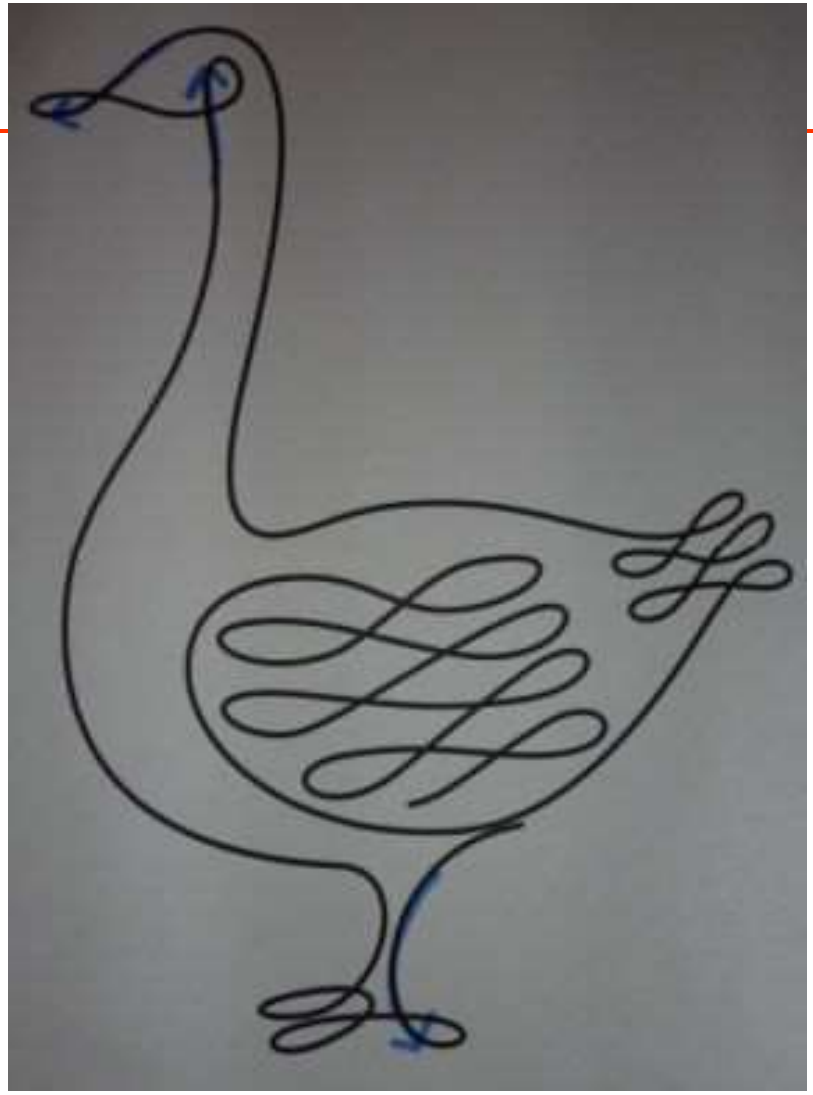
Zdroj: Bendnářová, Rozvoj zrakového vnímání, 2. díl, s. 11

Motorika – jemná motorika – kreslení do sněhu, krupičky

- Volné kreslení do sněhu, krupičky. Později napodobování probraných grafomotorických prvků.

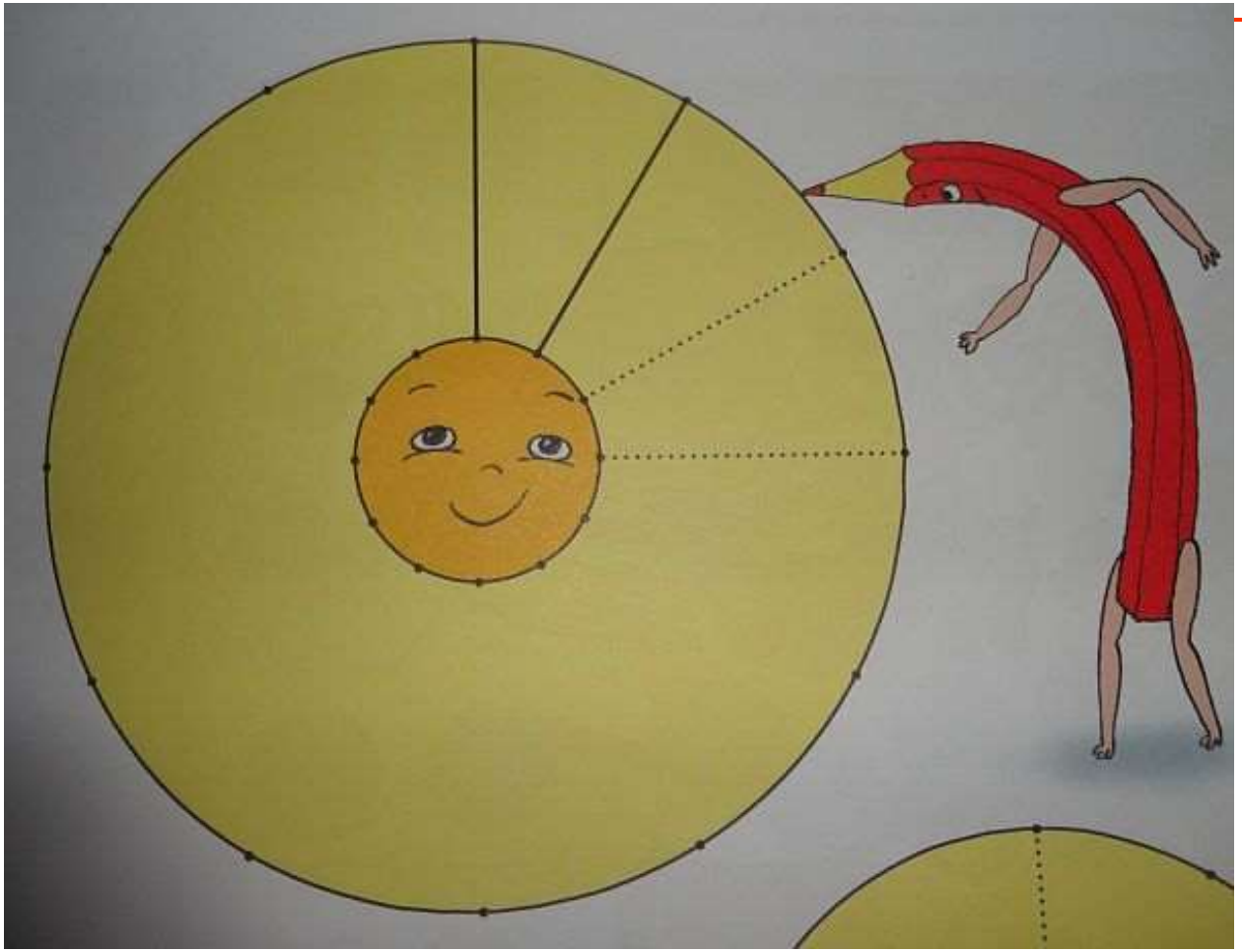
Motorika – grafomotorika - uvolňovací grafomotorické cviky - jednotažky se smyčkami

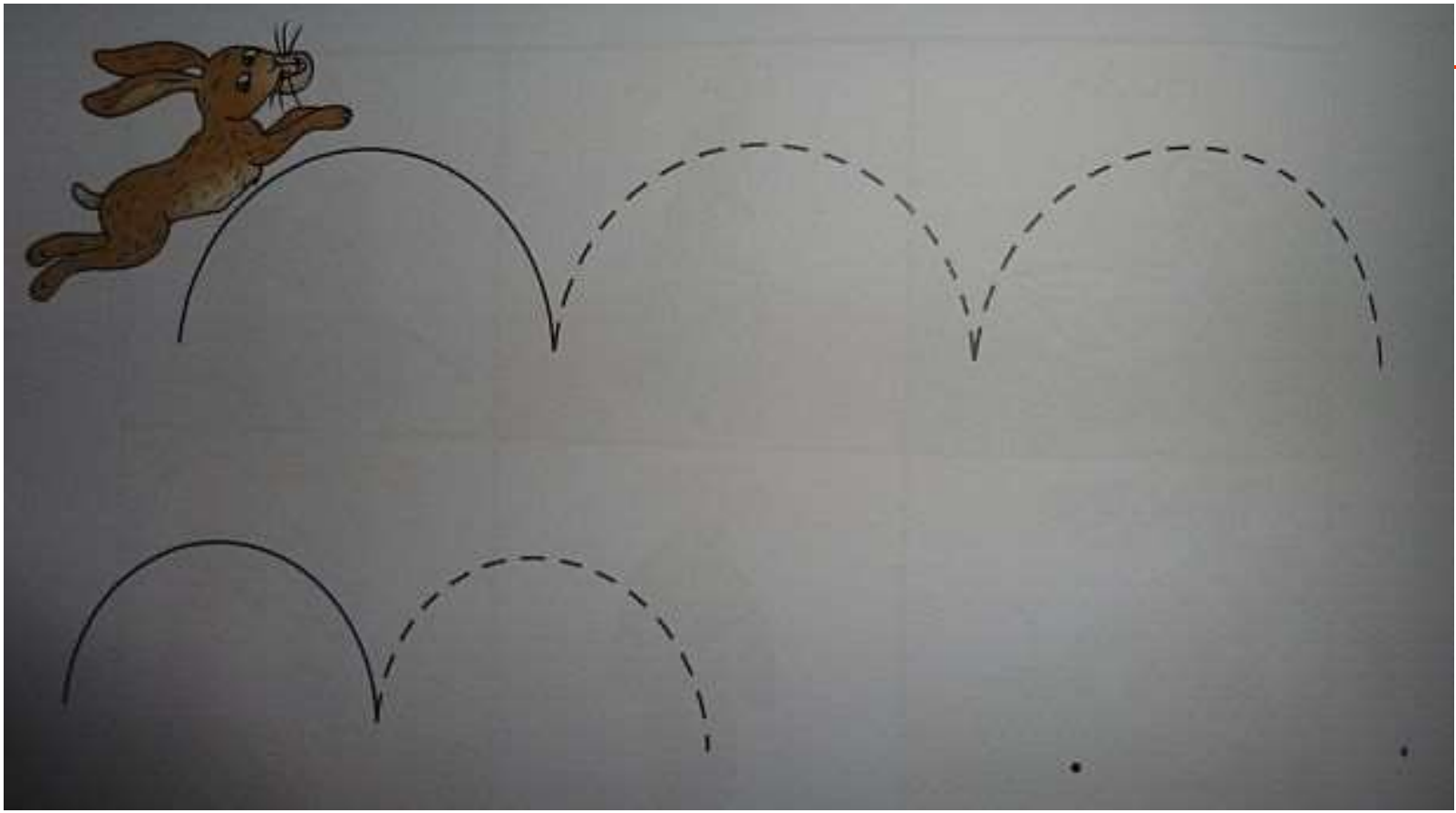
- Jednotažný cvik se smyčkami nejdříve 1 – 2x obtáhne prstem, poté cca 10x trojhrannou širokou pastelkou nebo trojhranným fixem.

Zdroj: Bednářová, 2009.: Jedním tahem, s. 53.

Motorika – grafomotorika - grafomotorické prvky – šikmá čára vedená od středu, horní a spodní oblouk bez vratného tahu

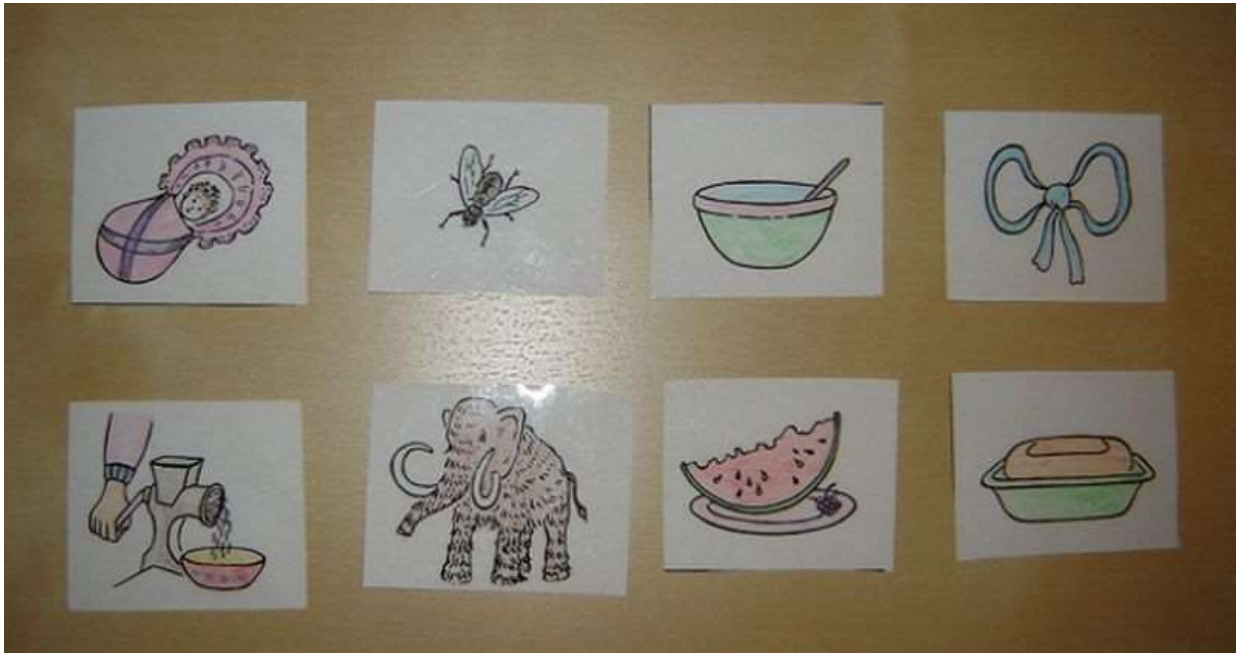
Zdroj: Bednářová 2014, Mezi námi předškoláky 4 – 6 let, s. 17, 32.

Sluchové vnímání – sluchová analýza a syntéza – vyvozování první hlásky ve slově - S, M

- Učitel pracuje s dětmi v kruhu, předkládá **obrázky nebo reálné předměty, které začínají na S**.
- Společně s dětmi obrázky pojmenuje a poté je vyzve, zda poznají, co mají společného. Slova s dětmi ještě jednou zopakuje se **zvýrazněním první hlásky**.
- Společně vymýšlejí nebo vyhledávají další slova, která začínají na S. Dětem také můžeme přečíst nějaký příběh nebo říkanku o této hlásce.
- Prodlužování výdechového proudu – „syčíme jako had“.

- Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, J.: *Sluchové vnímání.* PPP, Brno. 2008.

- Následující dny obdobným způsobem vyvozujeme hlásku M. Pro cvičení prodlužování výdechového proudu můžeme použít medvědí. „brummmmm“.

Prostorová orientace – orientace v okolí – cesta do školky, do obchodu

- Učitel vede děti **ke stručnému popisu cesty, kterou dobře zná**. Např. cestu do školky, na kroužek, jinam. Může to být cesta ze školky na plavání; cesta, kterou zná dítě i učitel.
- Učitel napomáhá vyzdvihnout výrazné body, podle kterých se dítě může orientovat. Nejlépe, když si každé dítě zvolí své vlastní styčné body.

Časová orientace – pojmy včera, dnes, zítra, předevčírem, pozítří

- Učitel pomocí obrázkových schémat s dětmi prochází pojmy dnes, zítra, včera, předevčírem, pozítří.
- Orientace v těchto pojmech v předškolním věku je obtížná, proto napomohou schémata k základní orientaci.

Zdroj: Bednářová 2008, Orientace v prostoru a čase pro děti od 5 do 7 let, s. 45.

Anketa č. 2 – Jak se děti orientují v pojmech dnes, včera, zítra, pozítří, předevčírem?

1. Vůbec, je to velmi abstraktní.
2. Částečně ano – pojem dnes rozpoznávají, zaměňují zítra a včera.
3. Orientují se ve všech pojmech.
4. Jiné – jaké?

LEDEN – stopy zvířat

Řeč – lexikálně sémantická rovina – přirovnání

- Učitel připraví obrázky zvířat (např. sova, liška, včela, rys, opice, kočka). Děti pracují v malých skupinkách, každá skupinka dostane jedno zvíře. Úkolem je **vymyslet co nejvíce, co o zvířeti víme.** Závěrem skupinky zvířata představí. Učitel případně doplní chybějící výrazné rysy zvířat.
- Poté se již s dětmi bavíme o **přirovnáních**. Důležité je neučit se přirovnání zpaměti, ale pochopit je. Např. „Co je drzé na opici apod……“

Zdroj: Stará 2013, Žvanda a Melivo, s. 38.

Řeč – lexikálně sémantická rovina – tvoří slova podobného významu

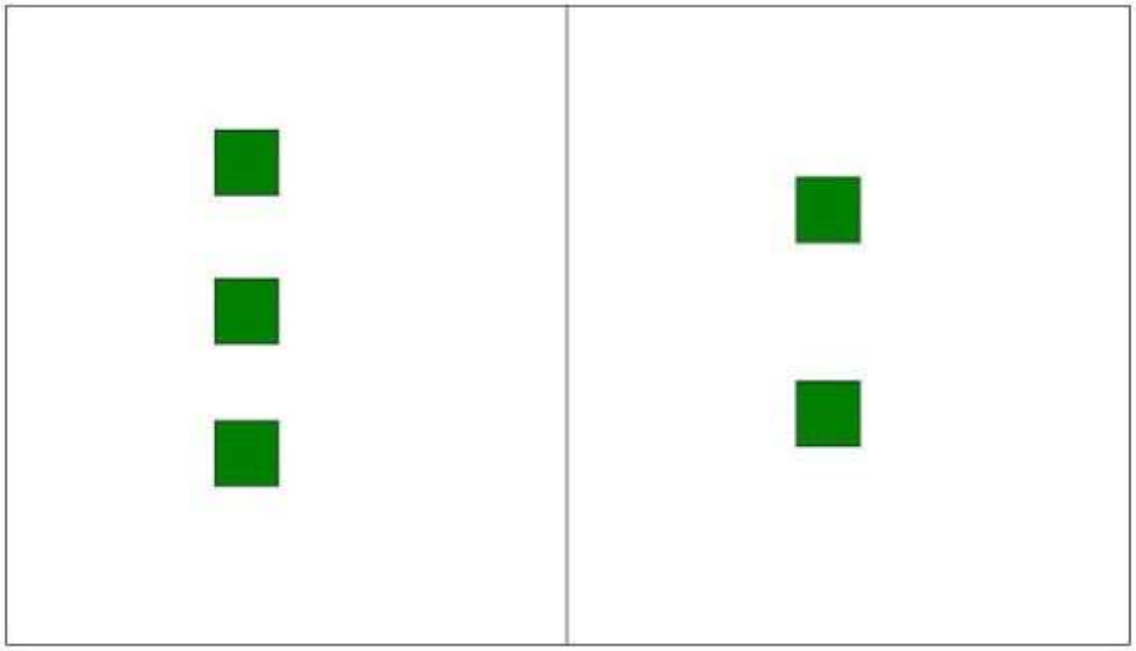
- Učitel pracuje s dětmi v kruhu. Předloží obrázek např. holčičky. Ptá se dětí, **jak by to řekli ještě jinak**. Např. dívka, dívenka, děvenka, děvčička. Možná děti znají taková oslovení od prarodičů.

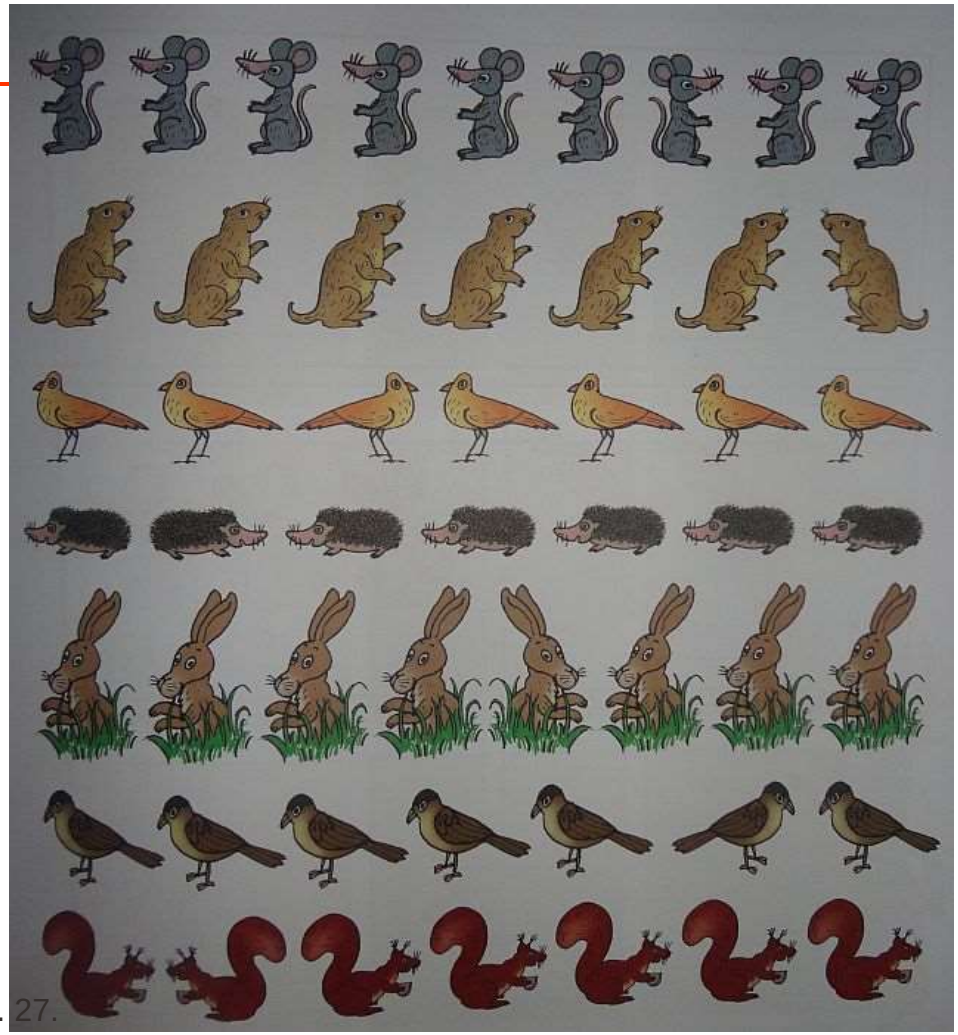
Zdroj: Stará 2013, Žvanda a Melivo, s. 28.

Předmatematické představy – porovnávání, práce s pojmy, vztahy – o jedno více, o jedno méně

- Dětí porovnávají, kde je více či méně předmětů. Např. Káťa ukáže na 3 předměty a řekne, tady je více. Jeden vezme, vidí, že nyní je v obou polovinách stejně předmětů a řekne: tady je o 1 více.

Zrakové vnímání – zrakové rozlišování – pracovní list – vyhledávání v řádě jednoho tvaru, který tam nepatří (liší se pravo - levým postavením)

Zdroj: Bednářová 2014, Mezi námi předškoláky 4 - 6 let, s. 27.

Zrakové vnímání – zrakové rozlišování - stopy

- Učitel si připraví obrázky zvířat a jejich stop. Doporučuji vybrat ta zvířátka, která v zimě můžeme zahlédnout. **Nejdříve zvířátka pojmenujeme a přiřazujeme k nim správné stopy**. Když se podaří sledovat stopy v přírodě, je to pro děti obrovský zážitek.
- **Obměna:** Učitel připraví **několik kopií stop zvířat ve zmenšeném formátu**, nastříhá na kartičky. Kartičky rozmístí po místnosti a děti hledají podle zadání: např. stopy srnce = učitel dětem ještě ukáže, jak stopa vypadá a děti již mohou vyhledávat.
- Další možnosti: puzzle, dokreslování, pexeso apod.

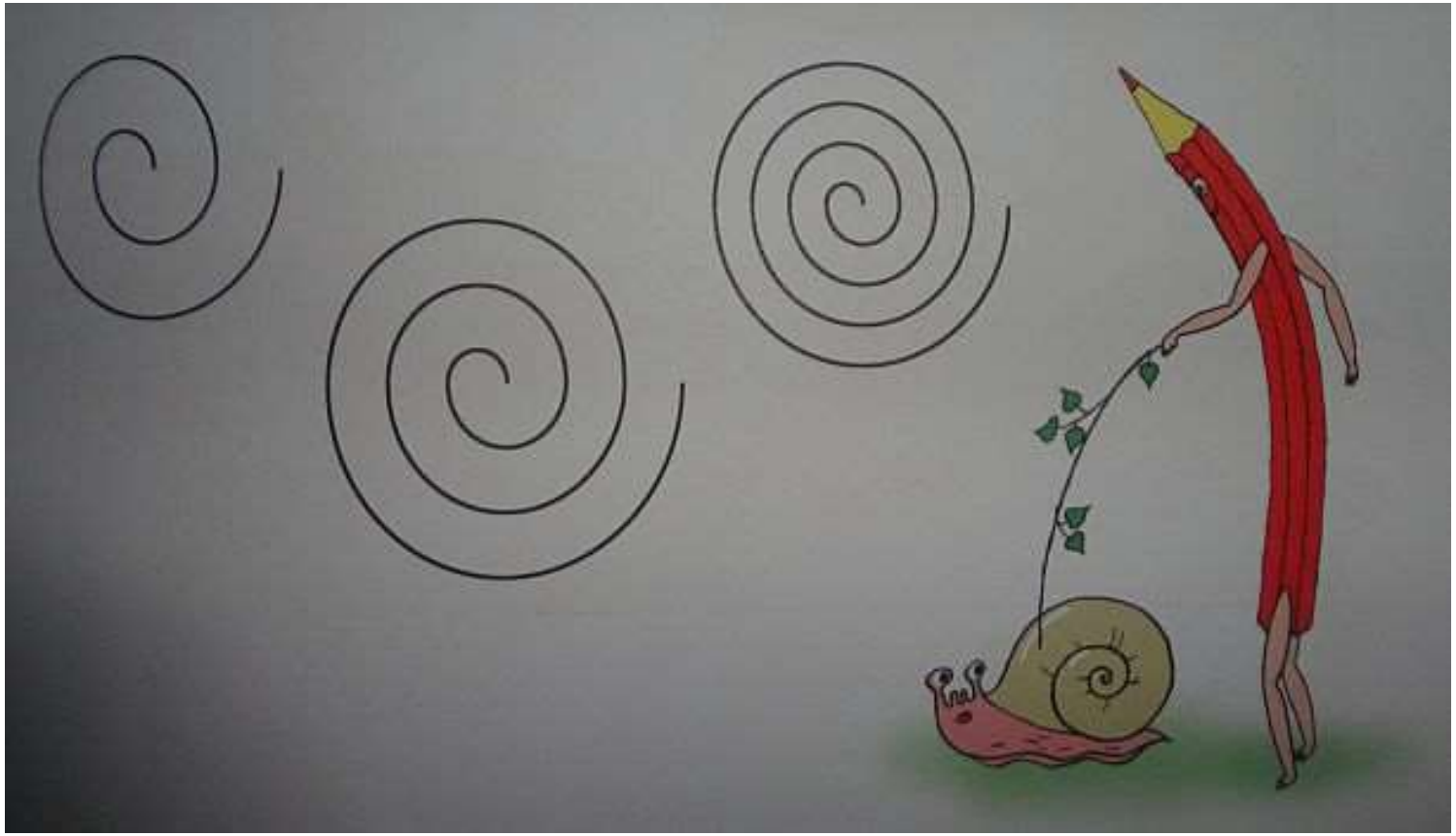
Motorika – jemná motorika – modelování

- Volné modelování.
- Utváření grafomotrických prvků z válečků (např. svislá čára, kruh, apod.)

Motorika – grafomotorika - uvolňovací grafomotorické cviky - jednotažky se smyčkami

- Pro uvolnění ruky před grafomotorickými prvky pokračujeme s jednotažkami nebo závodními dráhami složitějšího typu.

Motorika – grafomotorika - grafomotorické prvky – spirála, vlnovka

Zdroj: Bednářová 2014, Mezi námi předškoláky 4 - 6 let, s. 25, 37.

Sluchové vnímání – sluchová analýza a syntéza – vyvozování první hlásky ve slově - J, P

- Vyvozování hlásky J, P
- Vymýšlení nebo vyhledávají dalších slov, která začínají na J.
- Příběh nebo říkanku o této hlásce.
- Závěrem se divíme: **jéééé, jůůůů (P – píp, pá**) , prodlužujeme výdechový proud.
- Vyhledávání slov/karet začínající konkrétní hláskou v místnosti (J, P, S, M).
- **Obměna***:* foukaná

Anketa č. 3 – Znáte/používáte s dětmi hru „foukaná“?

1. Ne, neznám
2. Ano, používám.
3. Neznám, zdá se mi to jako nevhodná hra.
4. Jiné – jaké?

Časová orientace – odhadování délky činností

- Děti ve dvojicích porovnávají dvě činnosti (namalované na obrázku).
- Cílem je **poznat, která činnost trvá déle**.
- Nejdříve: činnosti, které děti mohou hned sami vyzkoušet. Později již zařadíme i činnosti, které si jen představíme (sekání trávy, vaření oběda, chytání ryb, okopávání záhonu, velký nákup potravin apod.)

Zdroj: Bednářová 2008, Orientace v prostoru a čase pro děti od 5 do 7 let, s. 27

ÚNOR – hlasy ptáků, čekání na jaro

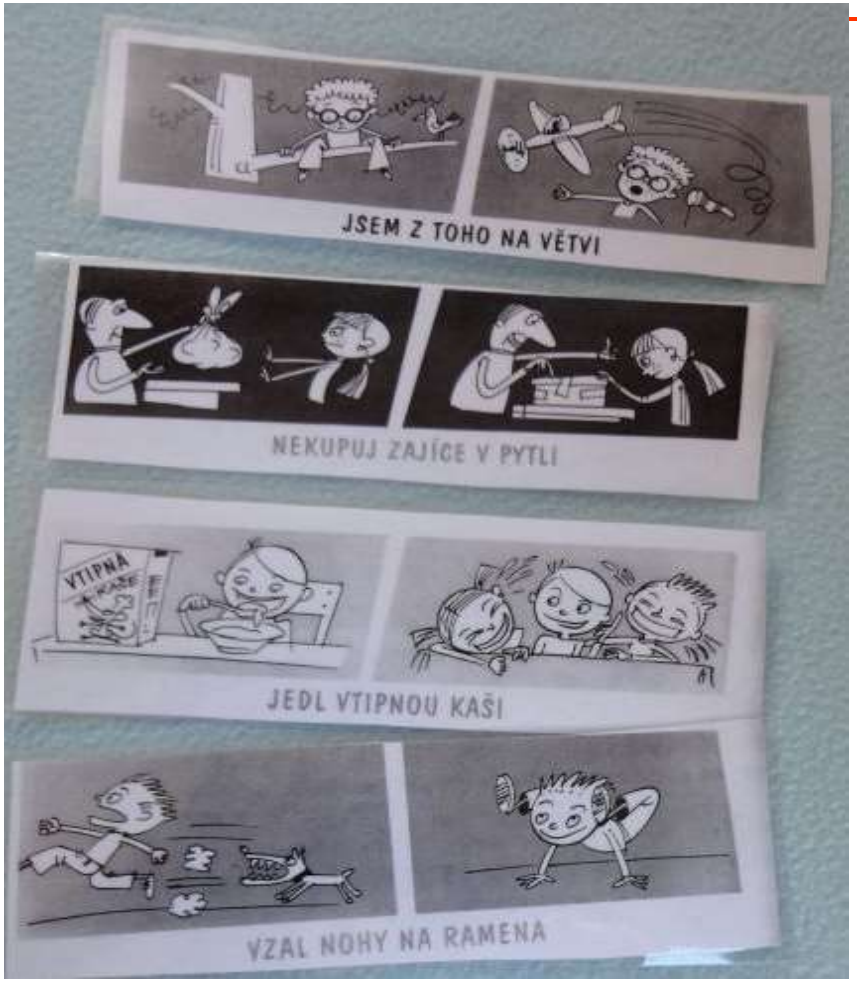
Řeč – lexikálně sémantická rovina – slova stejného zvuku, ale různého významu (hononyma)

- Do středu kruhu učitel vyskládá předměty (např. konev na zalévání květin, hrneček, konvička na čaj, plyšák/panenka, batoh) a ptá se dětí, **co mají společného**. Společně dojdou k tomu, že všechny předměty mají ucho.
- Využijeme podstatných jmen (koza, koruna, oko, los, jeřáb, vlna), ale i sloves (pálí, sní, skládá, pere, češe, topí, chová apod.)

Zdroj: Stará 2013, Žvanda a Melivo, s. 34.

Řeč – lexikálně sémantická rovina – rčení

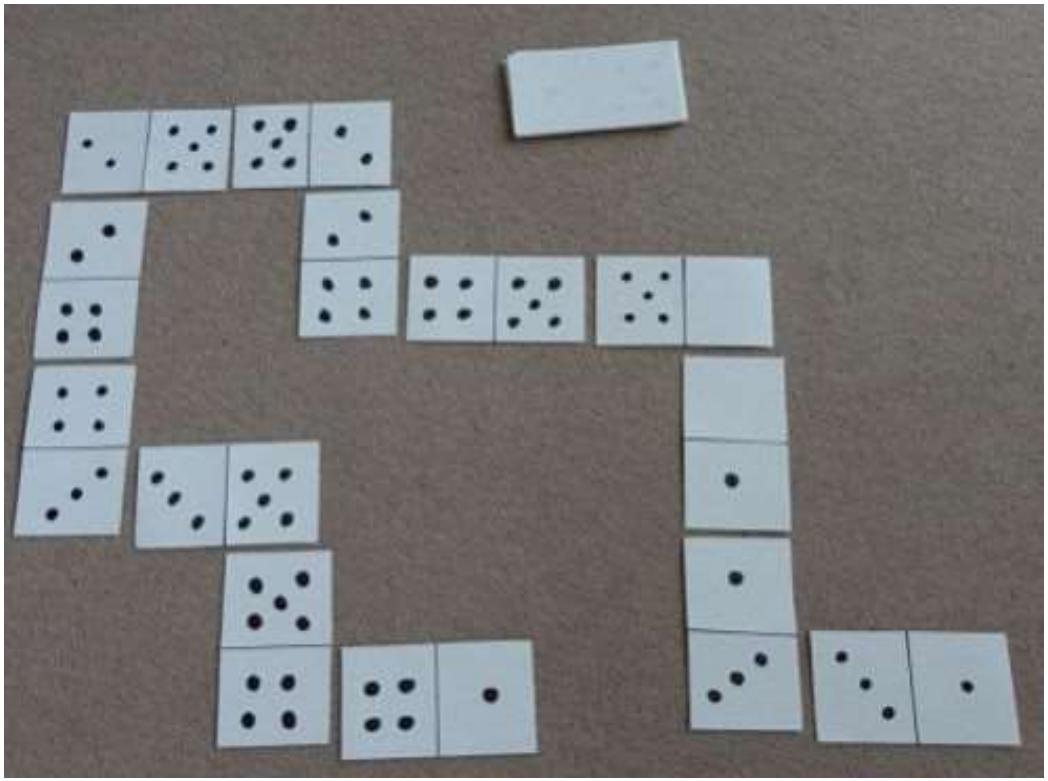

Stará, Starý: Žvanda a Melivo. Euromedia Group,

Praha 2008, s. 70, 71.

Předmatematické představy – množství - domino

- Dominové karty **s rozmístěním jaké děti znají z hrací kostky**.

Předmatematické představy – třídění

- Učitel připraví předměty/**obrázky, které děti třídí** - např. hračky a přírodniny. Témata mohou být různá: nábytek – dopravní prostředky, ovoce x nářadí apod.

Moje zkušenost: Třídění tohoto typu je pro předškoláky snadné, ale je důležité ho do programu zavést. V příštích měsících budou děti třídit podle složitějších kritérií.

Sluchové vnímání – sluchová analýza a syntéza – vyvozování první hlásky ve slově, artikulační obratnost, hlásky T, L

- Vyvozování hlásky T, L.
- Prodlužování výdechového proudu - **troubíme** jako auto „tůůůůů“.
- **Obměna**: hra na kočky – děti se probouzí na na konkrétní hlásku.
- Vyvozování hlásky **L** probíhá obdobným způsobem.

Sluchové vnímání – sluchové rozlišování – hlasy ptáků

- Učitel si připraví **nahrávku s různými hlasy ptáků**. Doporučuji vybrat ptáky, které právě můžeme vidět v přírodě. Z počátku vybereme jenom dva nebo tři ptáky.
- Děti se pomocí nahrávky učí přiřazovat správný hlas danému majiteli. Při vycházce můžeme ptáky pozorovat a dobře naslouchat.

Motorika – jemná motorika – říkanky spojené s pohybem prstů

- Učitel s dětmi **nacvičí „prstovou“ říkanku**.
- Zdroj: Synek, Říkáme si s dětmi. ArchArt, Praha 2004, s. 50.

„**POZDRAVY**

Palec:

Dobrý den, dobrý den, hrajeme si celý den.

Ukazovák:

Dobré jitro, dobré jitro, ptáče z hnízda už vylítlo.

Prostředník:

Dobré poledne, páni, přejem dobré chutnání.

Prsteník:

Dobrý večer, dobrý večer, večerníček neuteče.

Malíček:

Dobrou noc, dobrou noc, odpočineme si moc.

(Ruka dospělého je otevřená dlaní k dítěti a naopak. Postupně se klaní palec, ukazovák, prostředník, prsteník a malík. Ruce se vystřídají.)“

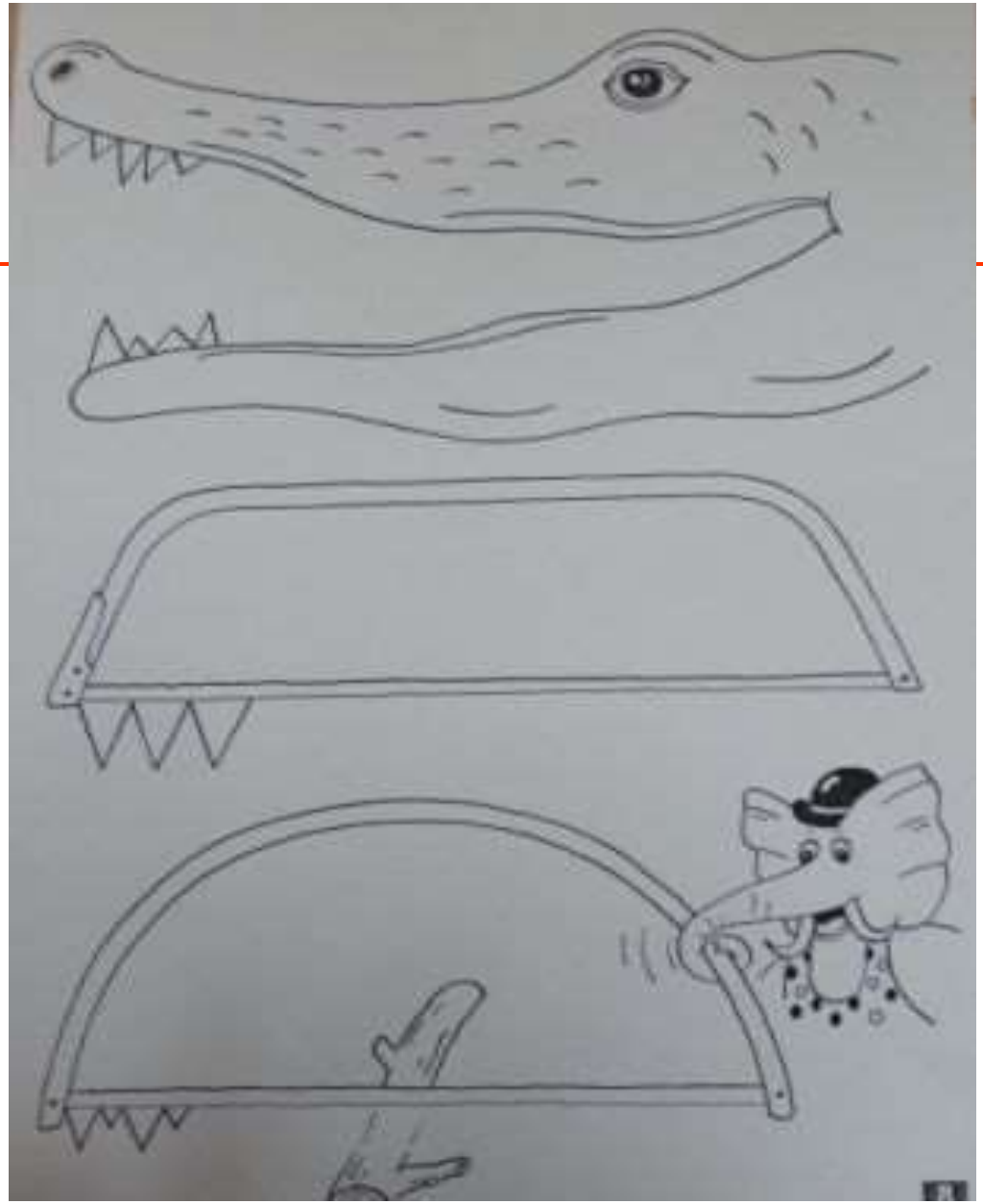
Motorika – grafomotorika - uvolňovací grafomotorické cviky – jednotažky složitějšího typu

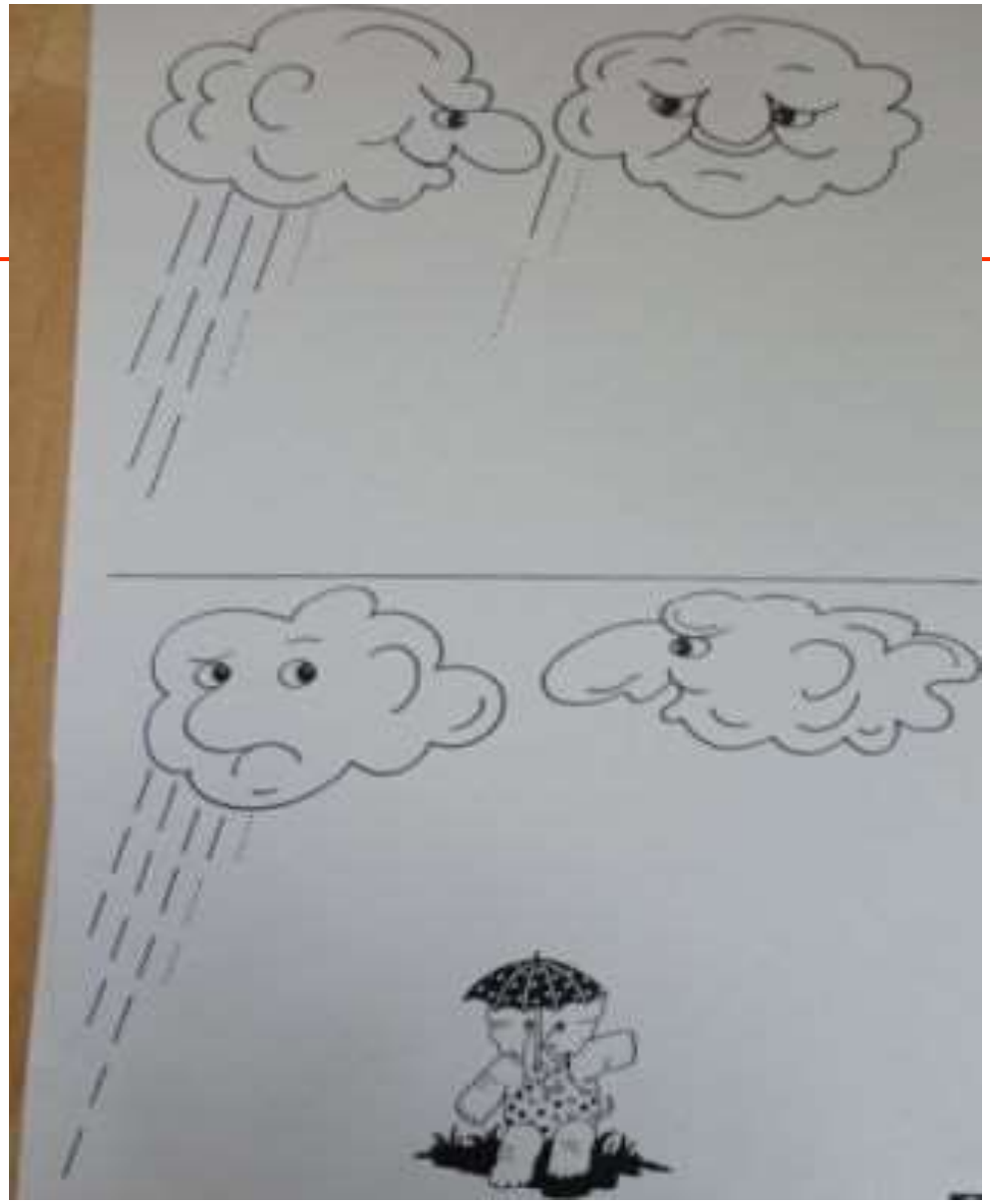
- Jednotažky složitějšího typu. Míru náročnosti přizpůsobíme potřebám dětí.
- Protože jednotažky už děti dobře znají, můžeme se **více zaměřit na vhodné držení tužky, tlak tužky, sezení apod.**
- Cílem je lehký tah bez přítlaku se správným držením tužky a správným postavením těla.

Motorika – grafomotorika - grafomotorické prvky – šikmá čára v daném směru, zuby

- Každý pracuje s vlastním pracovním listem. Nejdříve předkreslené obtáhne 1x – 2x prstem, poté již obtahuje a dokončuje trojhrannou pastelkou či fixem. Ve směru zleva doprava, odshora dolů.

Zdroj: Bednářová, Šmarda: Kreslení před psaním. PPP, Brno 1998, s.8, 9.

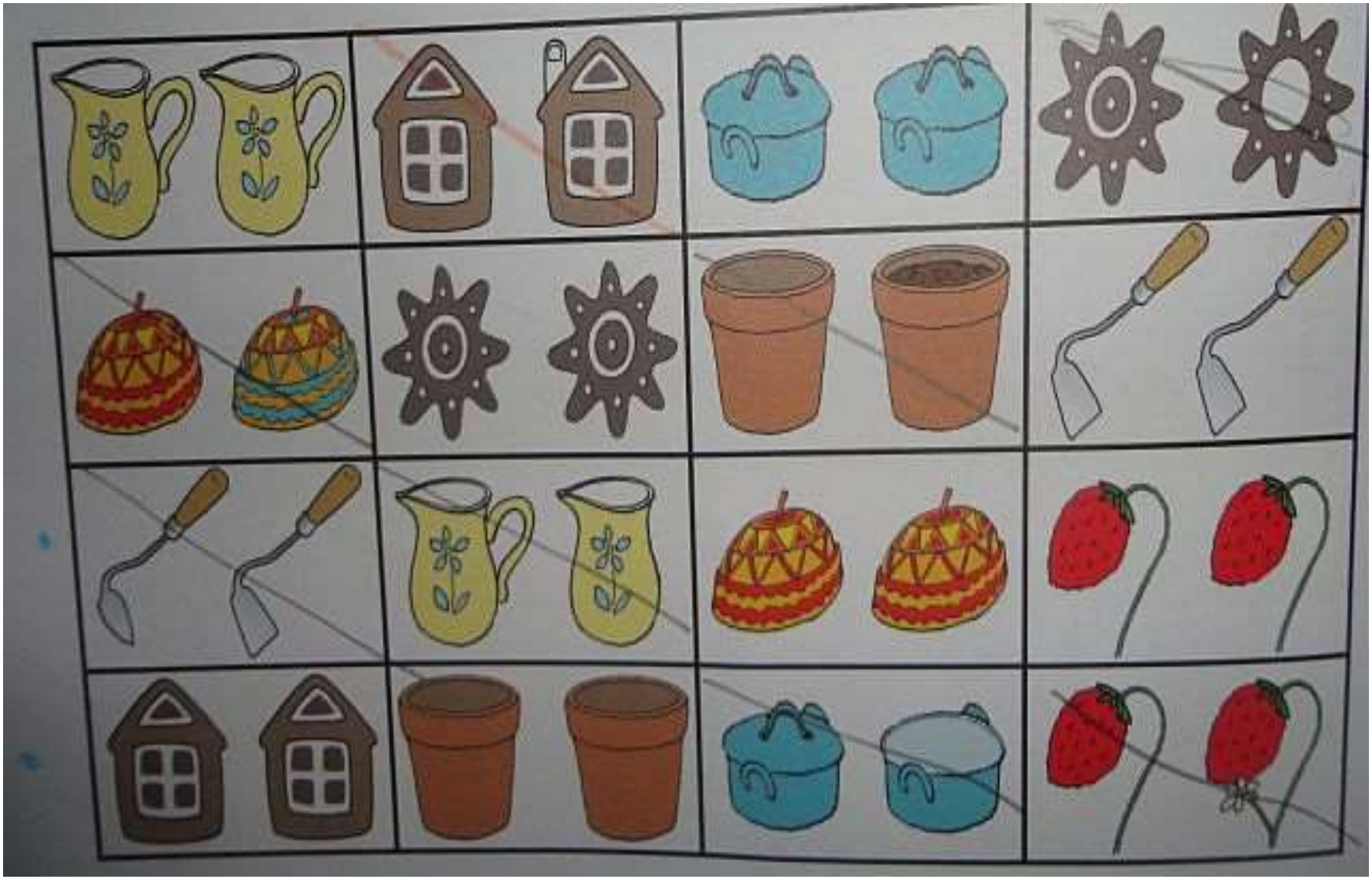
Zrakové vnímání – zraková paměť – kelímkové pexeso

- Pozorování veverek při vycházce. S sebou: kelímky od jogurtu.
- Sbírání **přírodnin pro hru pexeso**. Oříšky, žaludy, kaštany, kamínky, klacíky, šišky….
- Doporučuji: skupiny po 4 dětech, pro jednu skupiny 10 kelímků.
- Pexeso také mohou skupinky vytvářet sobě navzájem.

Zrakové vnímání – zrakové rozlišování – pracovní list – vyhledávání rozdílu ve dvojici obrázků (obrázky se liší detailem)

- Každý pracuje se svým pracovním listem. **Porovnává dvojici obrázků** a přeškrtne všechny obrázky, kde oba obrázky nejsou shodné.

Zdroj: Bednářová, Rozvoj zrakového vnímání, 1. díl. Edika, Brno 2014, s. 40

Prostorová orientace – vpravo/vlevo na vlastním těle

- Děti se **pošimrají peříčkem na svém těle** podle zadání učitele – např. polechtáme si ruku, patu, koleno, hlavu, nos, pravé ucho, levé lýtko, pravý zadeček apod.
- Doporučuji **dominantní ruku označit** razítkem, obtiskem, samolepkou, náramkem, fáborkem…..

Anketa č. 4: Jako nejvíce přínosné pro svou práci považuji informace k rozvoji:

1. řeči a komunikace
2. sluchového vnímání
3. zrakového vnímání
4. předmatematických představ
5. jemné motoriky a grafomotoriky
6. orientace v prostoru a čase

Použitá a doporučená literatura

- BEDNÁŘOVÁ, J.: *Kreslení před psaním.* Brno: Pedagogicko-psychologická poradna, 1998.
- BEDNÁŘOVÁ, J.; ŠMARDOVÁ, V.: *Školní zralost.* Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.: *Diagnostika dítěte předškolního věku.* Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1829-0.
- BEDNÁŘOVÁ, J.: *Předčíselné představy.* Brno: Pedagogicko-psychologická poradna, 2004.
- BEDNÁŘOVÁ, J.: *Sluchové vnímání.* PPP, Brno. 2008.

Použitá a doporučená literatura

- BEDNÁŘOVÁ, J.: *Jak se pastelky učily kreslit*. Edika, Brno 2012. ISBN 978-80-266-0082-4.
- BEDNÁŘOVÁ, J.: *Mezi námi předškoláky, 4 - 6 let*. Edika, Brno 2014. 978-80-266-0602-4.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDA, R.: *Orientace v prostoru a v čase pro děti od 5 do 7 let*. Edika, Brno 2012. ISBN 978-80-266-0078-7.
- BEDNÁŘOVÁ, J.: *Rozvoj zrakového vnímání, 2. díl.* Edika, Brno 2014. 978-80-266-0555-3.

Použitá a doporučená literatura

- BEDNÁŘOVÁ, J.*: Zrakové vnímání: Optická diferenciace.*

Praha : DYS-centrum Praha, 2010. ISBN 978-80-904494-2-8.

- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDA, R: *Jedním tahem – uvolňovací grafomotorické cviky.* Praha: DYS-centrum Praha, 2009.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.: *Rozvoj grafomotoriky*. Computer press, Brno 2006. ISBN 80-251-0977-1.
- JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ,H.: *Smyslové vnímání*. Nakladatelství D+H, Praha 2003.
- LINC, V.,: *Tabulky ke čtení*. Klett, Praha 2007. ISBN 978-80-86906-85-0.

Použitá a doporučená literatura

- REZKOVÁ, V.; TUMPACHOVÁ, L.: *Škola před školou.* Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna, 2004. ISBN 80-239-4082-1.
- REZKOVÁ, V.; TUMPACHOVÁ, L.: *Škola před školou II.* Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna, 2004. ISBN 80-239-4083-X.
- STARÁ, E., STARÝ, M.: *Žvanda a Melivo – cvičení na rozvoj slovní zásoby*. Knižní klub, Praha 2013. ISBN 978-80-242-3888-3.
- SYNEK, F.: *Říkáme si s dětmi*. Praha: ArchArt, 2004. ISBN 80-86638-04-9.

Děkuji za pozornost

Mgr. Petra Pšeničková, DiS.,
speciální pedagog

- e-mail: psenickova.petra@centrum.cz

- **Pedagogická poradna – poradenství pro rodiče, žáky a pedagogy** ***(osobní i e-mailové konzultace)***

- RC Slunečnice Beroun, Bezručova 928, Komunitní centrum.
- www.rcslunecnice.cz